

Anna Bolena

Donizetti-bemutató a Zenés Színházban

Olasz nyelvű előadás. A könnyebb érthetőség okán hangosbemorondón ismertetik a cselekményt, praktikusan, bár a szegedi operajátás gazdag hagyományaiban is előzménytelenül. Egy időben a szabadtéri játékok idegen nyelvű bemutatói robbantottak ki vitát, mi haszna, népszínházi keretek között, a közönség túlnyomó részének érthetetlen szöveggel „népszerűsíteni” remekművet, az effajta művészeti különlegességek vájt földet belterjes közhelyi csemegéi. Csakhogy a közhelyi gyakorlat, még a közkeletű slágeroperák repertoár-előadásain is, fázott tőle, mi indokolja hát (a művészi hitelesség, énekelhetőség és egyéb kétségtelen szakmai szempontokon túl) egy másfél százada nem hallott, részleteiben és egészében ismeretlen Donizetti-műnél, ha ilyen „körülményes módon” találják, lényegében hazai ősbemutató, a nagyszerűnek. A szándék gyaníthatóan ugyanaz, mely magát az operát premierlistára írta.

1.

Köztudott dolog, világszer-te buzgó erőfeszítéseket tesznek bevillagítani az operairodalom árnyékban maradt alkotásait. Nem valamennyit persze, csak amelyik éri a misét. Már a tavalyi Verdi-premier, a *Johannán*, in-cselkedett a kisördög: elbíra-e a szegedi társulat (anélkül, hogy a felfedezésért járó dícsőiséget elorozzánk), s miért éppen nekünk jó, ha máshol nem haraptak rá. Most az *Anna Bolena* kétségeket kelti: megint vajon rendelkezik oly értékekkel, melyek több emberöltőn át rejtve maradtak a szakemberek előtt? Mert ahol hozzányúltak, jutalomjátékból tették, hangfennem-nok kínálták meg vele a publikumot friss anyaggal — máskülönb a mű egésze zeneforténi revelációval aligha szolgál. A Milanói Scala, mely nemcsak ősbemutatta 1830-ban, de 127 évvel később a tetszalálból fel is támasztotta, a fénykorát élő *Maria Callas* címszereplésével, meg *Simionátóval*, *Nicola Rossi-Lemenivel*, *Rugiero Raimondival* vállalkozott rá: a partitúra készsége szállítja a tetszetős ziccer-áriákat, de hát énekes-egyéniségek híján mit kezdhet vele egy ansamble-kultúrúra berendezkedett, a vidéki létforma megannyi nyugtétól gondterhelt magyar operatársulat, olaszul? Elég-séges érve lehet, ha önbecsülésének inkognitójában időről időre ambicionálja valamely kuriózzsal fölör-bácsolni az érdeklődést, per-sze szélesebb szakmai és közönségberkekben annál, mint amennyire az agyonjátszott alkotások hétköznapi premi-erjeivel futná?

Látványlag úgy fest a dolog, alaptalan aggályok kísérték el pontokon este a Zenés Színházba. A kétfelvonásos, ám hat jelenetével a húzá-sok dacára is terjedős előadás megérdemelt, őszinte sikert aratott. Nem utolsósorban azért, mert vendég-karmestere, az olasz *Bruno Campanella* (halványabb koncertbemutatókzásért frap-pans elégtételül) igazán ki-tűnő „nyelvérzékkel” beszélte Donizetti. Egyszerűmnd

A cáfolva a nem is alaptalan hiedelmet, mely operában a karmester személyiségét szívesen fokozza alá, hiszi másodlagosnak a vezető szólisták mögött. Campanella dél-szaki temperamentumával, a zenei textus fölényes (de cseppet sem fölényeskedő) ismeretében nemcsak általa-ban, quasi rajzoltatta föl a mű freskóját, hanem szigorúan és pontosan számon kért a muzsika szemérmesen rejtőzködő motívumait, fi-nom díszit is. Gondosan ügyelt például arra, hogy a rézfúvósok tragikumot hordozó, ejtett tónusú, sejtelmes pianó a könnyebben meg-fújható mezzofortékig se me-részkedjenek; a zenekari tuttik anélkül szabjanak fa-zont a hangzásképpnek, hogy ráterpeszkednének a szín-padra; a szólisták dallamvo-nalainak, az ariosóknak vagy az együtteseknek, legyenek előkészítései és meghosszab-bításai az orchesterben; a vokálisok és hangszeresek arányait a zene dramatur-giai funkciója szabja meg stb. Az *Anna Bolena* leple-zetlenül magán viseli a múlt századi nápolyi iskola jelleg-zetességeit. A bel canto gyö-nörűsége, szívét-lelkét me-lengető hatáselemeihez Do-nizetti szívesen szerkesztett francia nagyoperás finálékat, jelenéztáró tablókát; ismer-tebb operáiból szembeszökő a hasonlóság (nemcsak a ki-sértetiesen azonos szituációjú örölési jelenetekben) a *Lam-mermoori Lucidval*: az em-beri természet lélektani elemzésének zenei kísérlete kitapintható az *Anna Bole-nán*, ezeken a pontokon Cam-panella a hangzás tompított fényzáróival hinti meg az előadást. Konzekvensen em-lékeztetve az operán végig nyomon követhető végzet-szerűség-élményre, ami be-határoolja ügyszólván vala-mennyi figura zenei karak-terét, mozgáskörletét.

2.

Ettől függetlenül sem köny-nyű kibékülni a szöveg-könyvvel. (Már megint az az átkos libretto — visszhang-zik a méltatlanul mellőzött alkotások támadási felületei-nek ceterum censeója.) Köz-ismert történelmi sztorik szo-morú esélye az operában, hogy meghamisítják (miként *Solera tette* a Johannával), vagy a hitelesség kényszer-zubbonyában dramaturgiai impotenciába fagyasztják. Ez utóbbi veszély lelelkedik be *Felice Román* színpadára. Az *Anna Bolena* tudnillik alig szól másról, mint hogy *egy eleve elrendeltett trágédiából miként lesz teljes bizonyosság*. Szomorújátéka a kivágásnak csupán, drama-tizált pallosok, királynácsira-tó: gyászmise, és nem drá-ma. Hiányzik hozzá a figu-rák lehetséges tennivalóinak legalábbis két alternatívája. A tettek vállalásának vagy megtagadásának választható-sága. A remény (speranza), mely legalább fölvilanna ah-hoz, hogy a nézőt hangula-tában motiválna, szurkolás-ra, pártállásra készítelné, szimpátiáját vagy antipátiá-ját kiválthatná, mozgásba hozná, erkölcs- és igazságér-zetét felborzolta. Egyáltalán kibillentené a szépségsírból, mely akarva-akaratlanul rá-tör, amint fölcsöklik a füg-gőn, s mivel tud egyet-

Ötös az első felvonásból. Balról jobbra: Fekete Imre, György József, Bajtay Horváth Ágota, Réti Csaba, Kenesey Gábor

mást a fejedelmien házasság-szédelgő VIII. Henrik viselt dolgairol, a történet iránt kö-zömbösíti. Anna a vérpadra megy, mert döntött a király, Jean Seymour követi a trón-on (s az ágyban), mert így határozott a király. Percy, Anna egykori kedvese, ha-zatér száműzetéséből, hisz-eképpen tervezte Henrik, föl-lángol, kelepcebe fut, mert az uralkodónak tervébe vág, maga teremti alkalmat rá, a bírák kimondják a verdiktet, miután elrendelte a nagyúr — minek folytatni, tökéletes a predesztináció. Olyannyira tökéletes, hogy megfojtja a drámát. Macska-egér harc zajlik a színpadon, ahol a „macska” utáldureharsot játszik ászokkal, nyolc piros-sal, az „egereknek” meg betilapok jutnak a leosztás-kor.

A rekviem-hangvétel át-ítatja a zenét is. Mindjárt az introdukcióra szétnyíló fü-gőny után a koromfekete windsori udvarkép nemesei-nek suttogókórusa előrevetíti a tragédia árnyékát. Az ope-ra baljóslatú vezető dallama többször visszatér s mind-össze Henrik szólamában, Seymourral való duettjének néhány momentumában, meg Percy első áriájában szakad föl valamelyest a tragikum sűrű fátyola. A darab pre-desztinációs púpját dekorálja (tehette mást?) a rendezés is. *Csikós Attila* szurokba mártott alapdíszletében, az átjárókkal ügyesen tágitott színpadra vadászöltönyös, lándzsás fejevadászokat küld szaglászni a sötétruhás kórus mögé a rendező *Horváth Zoltán*. *S Vágóvölgyi Ilona* jel-mezei is ugyanazon célt szol-gálják: Henrik gonoszságát a többieknek hozzáfűződő vi-szonyán, alázatán, tehetetlen-ségén, kiszolgáltatottságán át láttatni; így a kontrasztos színek dramaturgiája (vilá-gítási effektusokkal megspé-kelve) fontos szerephez jut, feszültség-szabályozó. *Hor-váth Zoltán* mindenestre okosan tette, hogy csoportok-ra tagolta a személyzetet, történelmi tanulmányainak lapoztatta föl az emlékeze-tünkben.

3.

Kitettek magukért a szó-listák is. Igazán nagy teher a két nő szereplőre hárult. *Bajtay Horváth Ágotára* (An-na) és *Lengyel Ildikóra* (Seymour), gyilkos szólamokat, koloratúrákat, sok ma-gas hangot kellett énekel-niük, s győzték, vitézül. Kiváltképp imponáló *Baj-tay Horváth Ágota* gyors és látványos fejlődése. Csak imént jött, érdemleges szín-

padi előélet nélkül, a szege-di Operába, mindjárt a mely vízbe dobták (*Così fan tutte*), s meglepetésre nem a partot keresi, ahova kiúszhat, ha-nem tempózik befelé, erőtel-jes karcsapásokkal (Johanna, Anna). Már színészileg is teljes figurát tud adni, ze-neileg pedig beosztással él. Nem lép vissza a nehéz fá-zisoktól, sőt, oda igyekszik tartalékolni energiát, precí-zen veszi a futamokat, a ma-gasságokat bátran és szár-nyalón megfújja anélkül, hogy meleg szöveget szoprán-ja kicsorbulna. A különleges feladat képességeinek látható maximumát hozza ki. *Lengyel Ildikó* is. Intenzív és hatásosan kivitelezett mezo-szólama amolyan révbé ju-tott Ebolira emlékeztet a *Don Carlos*-ból, mely rokon-ságot nem leplezi (nincs is rajt) szégyellnivaló: kettőse Annával a negyedik kép ve-gén, majd az ötödikben Hen-rikkal, az előadás legjobb pillanataihoz tartozik. Érde-kes módon az egyetlen „sza-bad embernek”, lehetőleg korlátlan urának, Enricónak nem juttat áriát Donizetti (vagy mert annyira gyűlölte a történelmi Henriket). *György József*nek így a drámai recitativókban, duettekben, együttesekben kell (már régóta nem bizonyítani, in-kább újólag) emlékeztetni rá, basszusa a legszebb materia ezen a színpadon, varázsos kincs, más hangzásbeli gyen-geségek feledtető gyógyszer-e: az úgynevezett közép-lágában például oly gyönyör-űen szól, hogy ez a minden hájjal megkent kéllovag ro-konszenvesse válik, akarva-akaratlanul. Ki bánja?

Réti Csaba Percy-jét a fentebb már említett húzá-sok jótékony cenzora terje-delmesebb szereptől, s több felső céltól kímélte meg, nem egészen indokolatlanul, hisz énekelnivalója így sem ke-vés. Teszi ezt a töle meg-szokott egyenletes, jó szín-vonalon, imitt-amott ugyan falzettel, de zeneileg kifogás-talanul, hibátlanul. A kisebb szerepekben *Gortva Irén* (Smeton) intakt altjával, hangulatosan előadott ariosó-jával vált ki elismerést, az epizódokban pedig *Kenesey Gábor* Lord Rochefort-ja üde hangú élmény (a pálya start-helyzetén túllendült basszista rokonszenves emberi-művé-szi talentuma máris nyilván-való nyeresége operajátásá-sunknak), s nem lehet pa-nasz *Fekete Imre* Ortisztjére sem. Legfeljebb a kórus osz-tott szólamainak időnkénti vérszegénységére — ambátor a boldogság, mint tudjuk, so-hasem felhőtlen...

Nikolényi István

Könyvek, írók, olvasók

Az Őszi megyei könyvhe-tek évek óta a vidéki, falusi könyvtérjesztés legrangosabb eseményei. Az idei program október közepén kezdődött; azóta számos sikeres író-ol-vasó találkoztát tartottak Csongrád megye községeiben, anketokon, bemutatókon is-merkedtek az olvasók a könyvekkel és persze, sokan vásároltak is.

A könyv és az olvasás nép-szerűsítésére hivatott ese-ménysorozat holnap, hétfőn folytatódik; szegedi írók ta-lálkoznak olvasóikkal, *Mo-csár Gábor* a HÖDGEP ma-kói gyáregységébe, *Tóth Bé-lát* a pitvarosi könyvtárba várják. Az idei könyvhetek szervezői Móra- és a Mór-cz-évforduló jegyében terveztek számos irodalmi rendezvényt, elsősorban a tanulóifjúság-nak. *Móra Ferenc* prózamon-dó versenyen és *Ki mit tud Móról* címmel irodalmi ve-télkedőn adnak számot te-hetségükről és ismeretükről a mórakalmi általános isko-la tanulói. Szegeden, a So-mogyi-könyvtár Csillag téri fiókjában gyerekeknek ren-deznek szavalóversenyt, a petőfitelepi és az Odescza vá-rosrészi könyvtárakban pedig

Horgas Bélával, egyik kedvelt írójukkal beszélgethetnek a legifjabbak.

Az őszi könyvhetek zárá-saként a Somogyi-könyvtár olvasótermében november 16-án rendeznek irodalmi esetet, melynek vendége *Páskándi Géza*.

Más könyvtérjesztési akciók is kapcsolódnak a könyvhe-tek programjához. Így a mű-szaki és a politikai könyvna-pok, novemberben pedig a *szovjet könyv ünnepi hete*. Hódmezővásárhelyen a poli-tikai könyvnapok keretében *Moldoványi Ákos* részvételé-vel rendeznek belpolitikai fő-rumot, külpolitikai anketok pedig Makón és Apátfalván lesznek. Szegeden a Somogyi több fiókkönyvtárában kiál-lítások nyílnak, a szovjet könyvek bemutatóin kívül vetélkedőket is tartanak, amelyeken a szovjet iroda-lom ismeretéről adnak szá-mot. A napokban a szegedi könyvtárosoknak tartott tájé-koztatót a szovjet társada-lomtudományi tájékoztatás rendszeréről, a Lenin könyv-fiókjában gyerekeknek ren-deznek szavalóversenyt, a könyvtárról *Kormányos And-rás*, a városi pártbizottság munkatársa.

Szovjet fizikus a tudományegyetemen

Magyarországi tartózkodá-sa során szombaton Szeged-re látogatott *Nyikolaj Alek-szandr Boriszevic* profesz-szor, a Bjelorusz Akadémia elnöke, a Szovjetunió Tuda-mányos Akadémiájának le-vezető tanja, állami díjas fi-zikus. A Magyar Tudomá-nyos Akadémia Lumineszcencia és Félvezető Kutató-csoportjának — mely a szegedi József Attila Tuda-mányegyetem Kísérleti Fizi-kai Intézetében működik — meghívására Szegedre érke-zett szovjet tudós tegnap dél-élti intézetlátogatáson vett részt. A JATE Kísérleti Fizi-kai Intézetében dr. *Ketske-méty István* egyetemi tanár, az intézet vezetője, a kuta-tócsoport irányítója fogadta. Megbeszélések után ellátogattak az intézet kutatórésze-leibe, laboratóriumaiba, ahol konzultációt is tartot-tak.

A szovjet professzor 1973-ban már járt Szegeden, ak-kor kezdődtek a Bjelorusz Akadémia Fizikai Intézete és a JATE Kísérleti Fizikai In-tézete közötti tudományos kapcsolatok, melyeket több mint tíz esztendeje együtt-működési szerződések rögzí-tenek. A közös tudományos

tevékenység lézerkutatások és lumineszcencia vizsgálatok témakörében folyik. A szegedi intézet munkatársai közül többen jártak a minszki kutatóközpontban tanulmány-úton, tapasztalatcsere-n.

N. A. Boriszovic akadé-mikust tegnap délelőtti ven-dégül látta dr. *Szőkefalvi Nagy Béla* akadémikus, a Szegedi Akadémiai Bizottság elnöke, majd fogadta a Jó-zsef Attila Tudományegye-tem rektori hivatalában dr. *Krajkó Gyula* tudományos rektorhelyettes. A kora dél-utáni órákban az Eötvös Lo-ránd Fizikai Társulat Csong-rád megyei csoportja rendezésében Boriszovic profess-zor előadást tartott a SZAB székházában. *Lézereffektus szerves anyagok gözében* címmel. A szovjet tudós ku-tatási területe az infravörös szűrők vizsgálata. Ilyen opti-kai szűrők kidolgozásáért nyerte el az állami díjat. Emellett lézerberendezések fejlesztésével foglalkozik, minszki intézetében elsőként hoztak létre szerves anyagok gözében lézereffektust. Ezek-ről a kutatási tapasztalatairól és eredményeiről számolt be szegedi előadásában.

Múzeumi és műemléki hónap

Tudományos ülésszak

A Száz év magyar tájkép-festészeté című kiállításon a Móra Ferenc Múzeum Hor-váth Mihály utcai Képtárá-ban ma, vasárnap délelőtti 11 órakor a Móra Ferenc Múzeum dísztermében hang-versenyt rendeznek. A *Hang-szerek és együttesek* című programban a Szegedi Ka-marazenekar koncertezik *Pál Tamás* vezényletével. A mű-sorban Albrechtsberger Har-sónaversenye és Pergolesi

Úrhatnám szolgáló című kis-operájának koncertszerű elő-adása szerepel. Közreműkö-dik *Szelezsán István* harso-naművész, *Sinkó György* és *Vámosy Éva* operaénekesek. A program előtt adja át dr. *Trogmayer Ottó* megyei mű-zeumigazgató a *Tájak, korok*, múzeumok akcióban ered-ményesen szerepelt mintegy száz szegedi és málói részl-évőnek a jutalmat — egy-éves ingyenes múzeumi be-lépőt az ország összes múze-umi intézményébe.

Hagyomány már, hogy a múzeumi hónapot tudomá-nyos ülésszakokkal zárják. Eze-ken a rendezvényeken a me-gye muzeológusai a nyilván-osság előtt beszámolnak leg-újabb kutatási eredményeik-ről. A mostani délelőtszaki holnap, hétfőn és 30-án, ked-den délután 4 órától rende-zik meg a Móra Ferenc Mú-zeum dísztermében.